Deti narodené mimo manželstva a nemanželská plodnosť na Slovensku

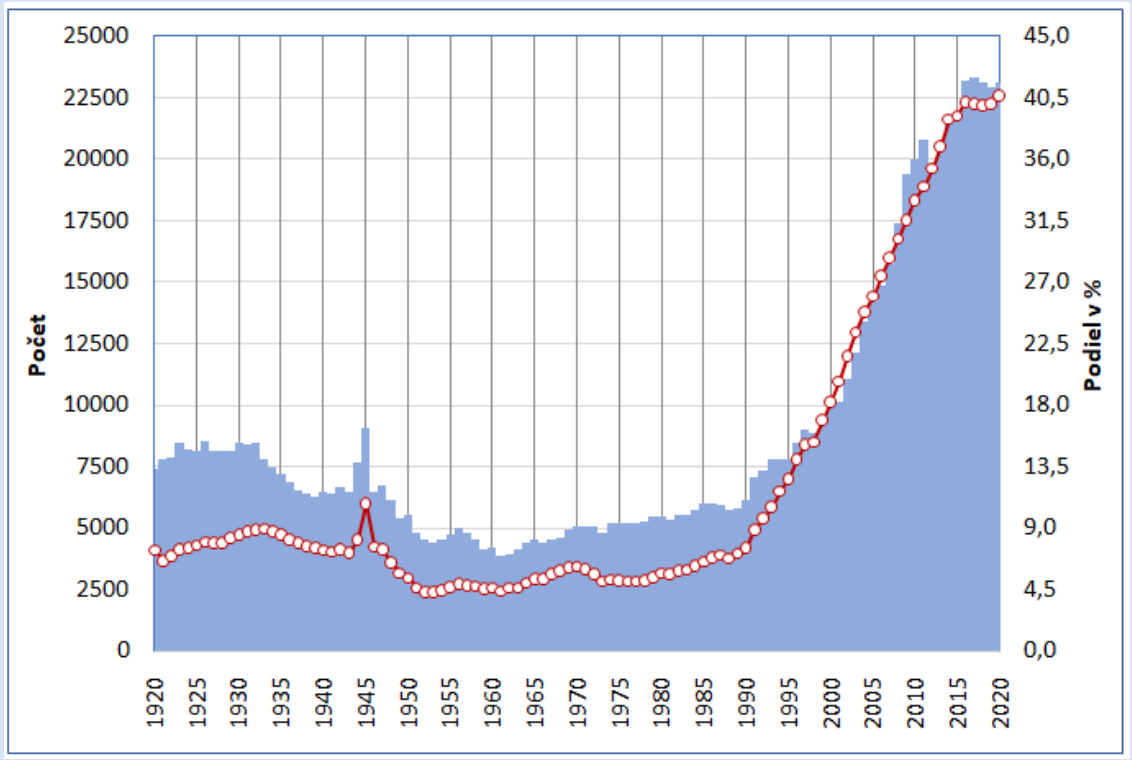
Viera PILINSKÁ – Branislav ŠPROCHA

INFOSTAT – Výskumné demografické centrum

18. Slovenská demografická konferencia, 10.9. 2021 Banská Bystrica

Historický vývoj

- do polovice 30. rokov min.st. – nárast na 9 %
- do r. 1942 pokles – na 7,2-7,5 %
- 1944-1945 – vojnové udalosti, nepriaznivá spoločenská situácia – narušenie charakteru plodnosti z hľadiska legitimity - krátkodobé výrazné zvýšenie na takmer 11%
- Systém pronatalitných opatrení – cieľová skupina – mladí vstupujúci do manželstva = pokles, stabilizácia mimomanželskej plodnosti na nízkej úrovni (5-6%, max 6 tis. narodených mimo manželstva)
- Od polovice 80. rokov – kontinuálny, ale zatiaľ len pozvoľný rast počtu i podielu narodených mimo manželstvo (nad hranicu 7%)

- prelomový r. 1989 — historicky bezprecedentný nárast počtu i podielu narodených mimo manželstvo
- r. 2000 – prekročenie hranice 10 tis. nar. mimo manželstvo
- 2010 – 20 tis.
- súčasnosť takmer 23 tis. (41%)

Prečo rastie počet a podiel detí narodených mimo manželstva? – interné demografické faktory:

1. Zmena vo vývoji intenzity plodnosti vydatých a nevydatých žien

2. Zmena v štruktúre nemanželských detí a žien podľa rodinného stavu

Zmena vo vývoji intenzity plodnosti nevydatých a vydatých žien

- **Vydaté**

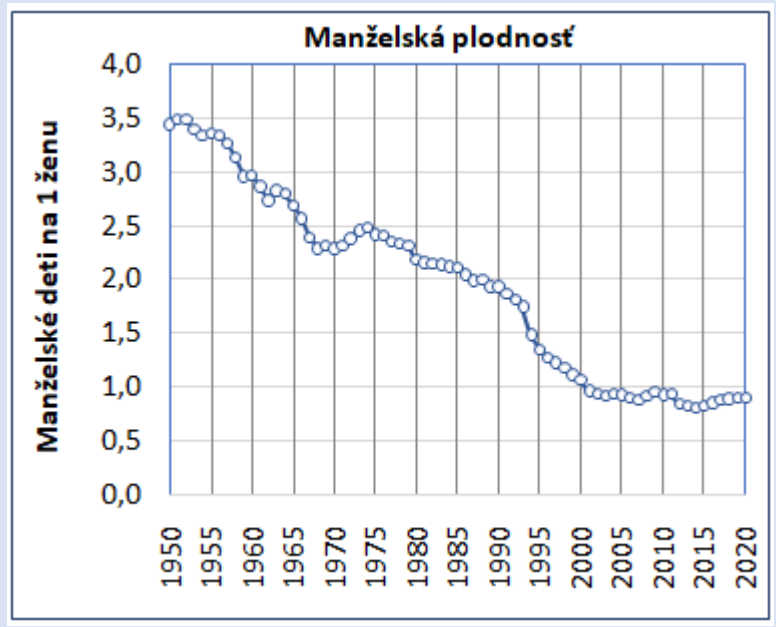
➢ dlhodobé znižovanie plodnosti (3,5 v r. 1950, 2,3 v r. 1970, 1,0 na prelome tisícročí, r. 2020 – 0,907 dieťaťa na 1 vydatú ženu v reprodukč. veku)

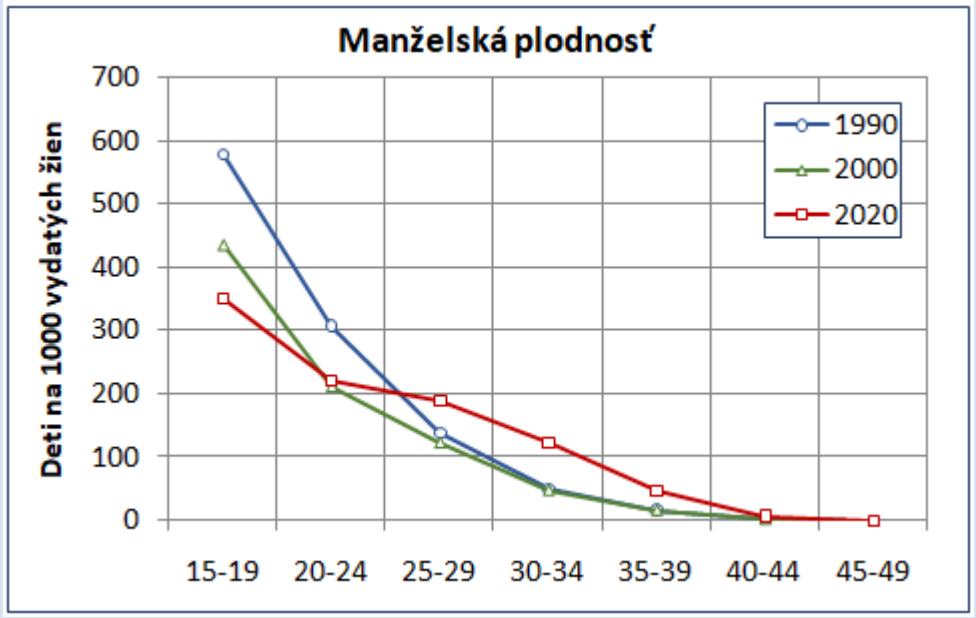
➢ do r. 1989 - presadzovanie dvojdetného modelu rodiny, skorší nástup rodičovstva, resp. skoršia realizácia reprodukčných zámerov = následné skoršie ukončenie reprodukcie

➢ výnimka najmladšie vekové skupiny (najviac detí na 1000 vydatých žien

➢ od 90. rokov – pokles plodnosti do 25 rokov veku – odkladanie rodičovstva do vyššieho veku

➢ cca od r. 2005 – oživenie /nárast plodnosti od 30.rokov veku (dôsledok rekuperácie)

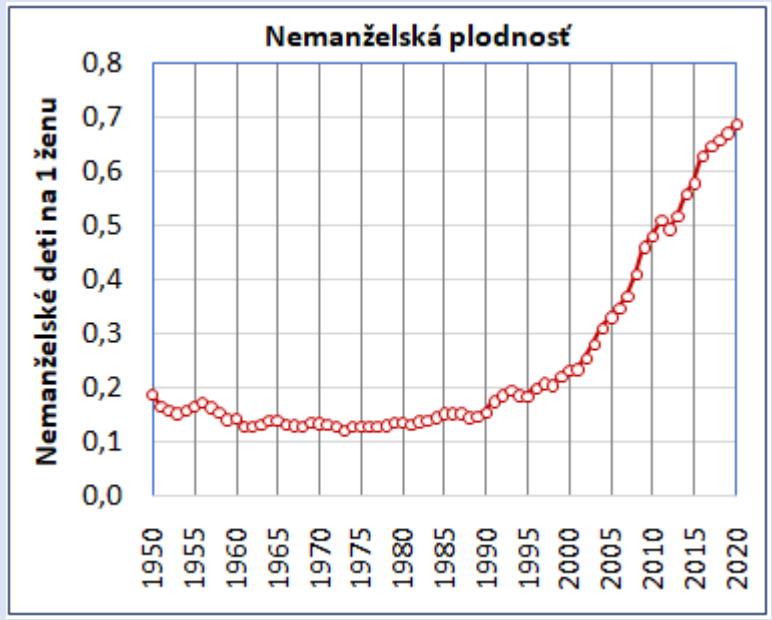

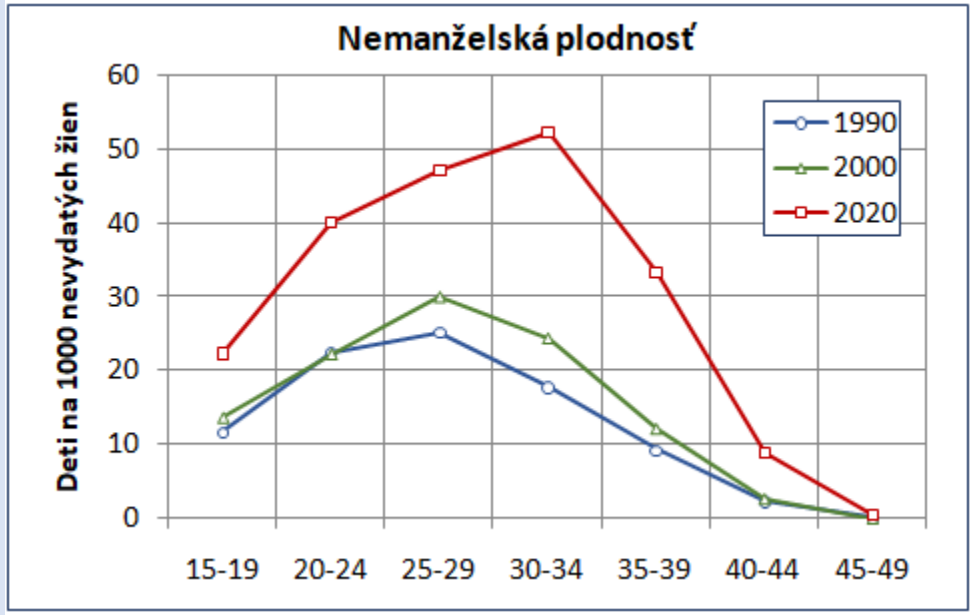
- **Nevydaté**

➢ pokles – stabilizácia na nízkych hodnotách - prakticky celé obdobie od skončenia 2. svetovej vojny až do konca 80. rokov (dôsledok vysokej sobášnosti slobodných v mladom veku, orientácia na úplnú rodinu, pro rodinné opatrenie pre mladé rodiny)

➢ Prelom tisícročí – obrat vo vývoji, intenzívny rast mimomanželskej plodnosti (z 0,15 na súčasných 0,69)

➢ Starnutie vekového profilu nevydatých matiek - posun maxima mimomanželskej plodnosti do vyššieho veku (30-34 rokov)

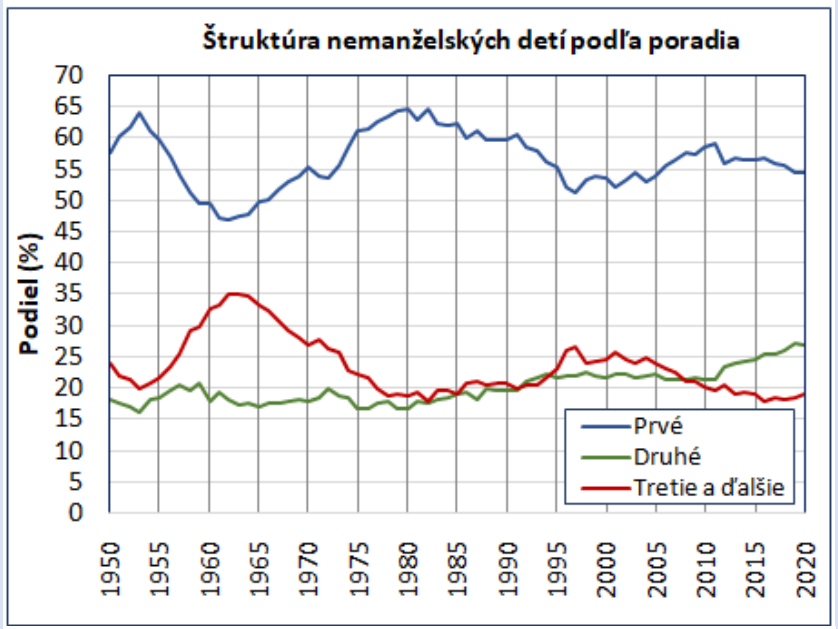

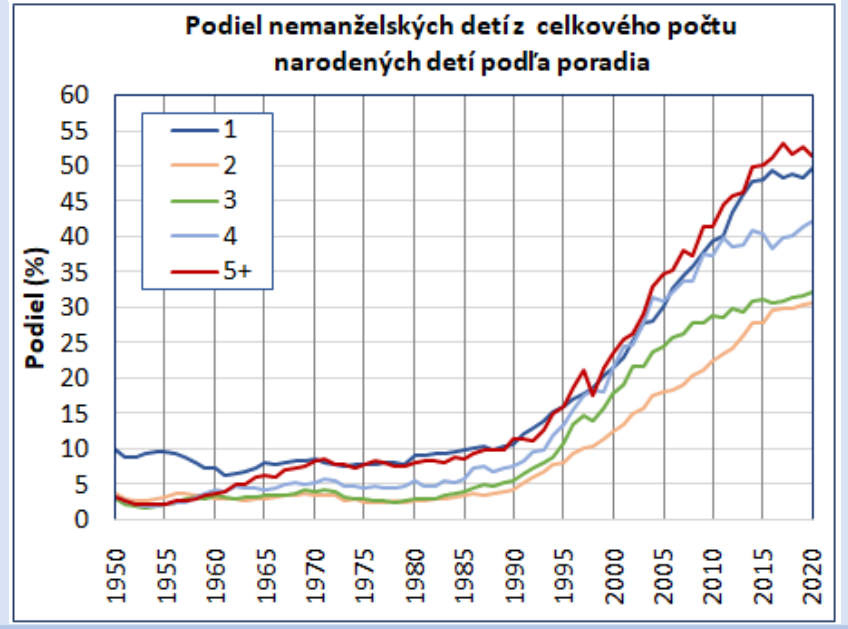

Zmeny v štruktúre nemanželských detí podľa poradia a rodinného stavu

Poradie

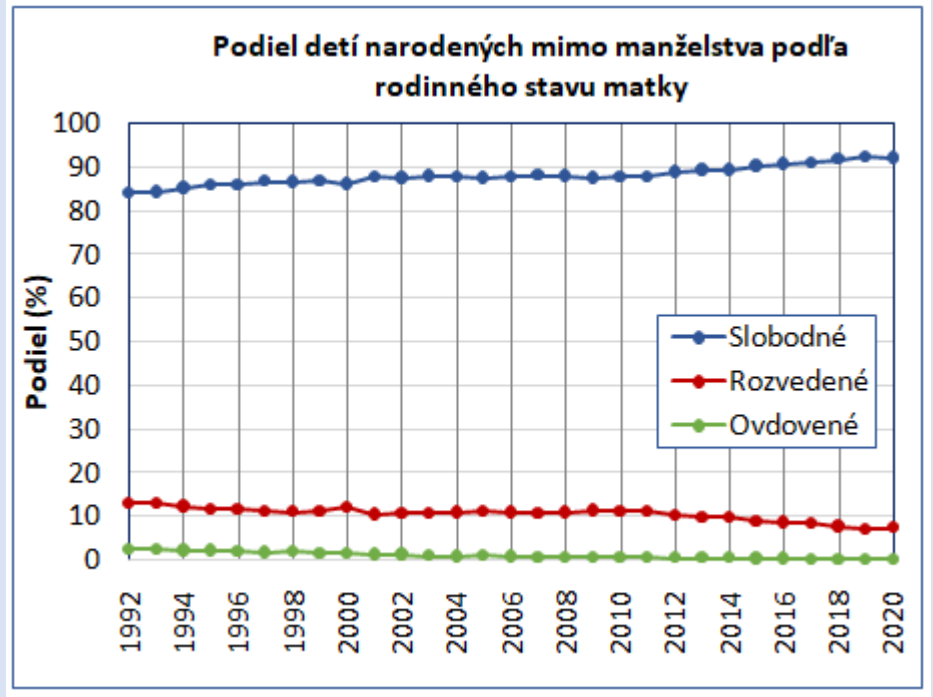
- 1. poradie = 50-60 % detí, 2. poradie = 15-20 % do roku 2010, v súčasnosti už viac ako štvrtina (26,7 %), 3. a vyššie poradie 30-35% (1960-1970), posledná dekáda pod 20%
- zastúpenie nemanželských detí rastie vo všetkých biologických poradiach.
- v súčasnosti takmer 50 % medzi prvorodenými deťmi tvoria deti narodené mimo manželstvo (v prvej polovici 90. rokov to bolo len približne 11–15 %)
- najmenej detí sa rodí v 2. poradí (do polovice 90. rokov pod 10 %, aktuálne 30,8 %)
- z narodených v 3. a vyššom poradí je aktuálne 38 % narodených mimo manželstvo
- Minulosť – dieťa narodené mimo manželstvo – najčastejšie šlo o prvé
- Súčasnosť – zvýšenie šancí, že to môže byť aj druhé, alebo aj ďalšie dieťa

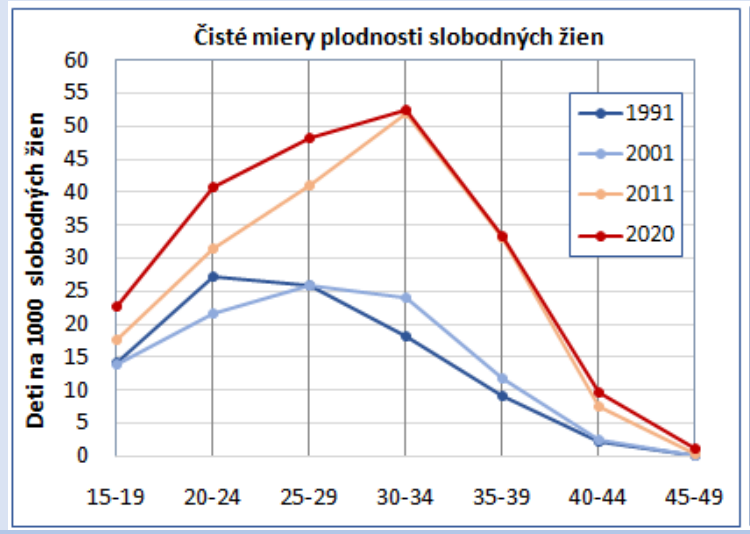

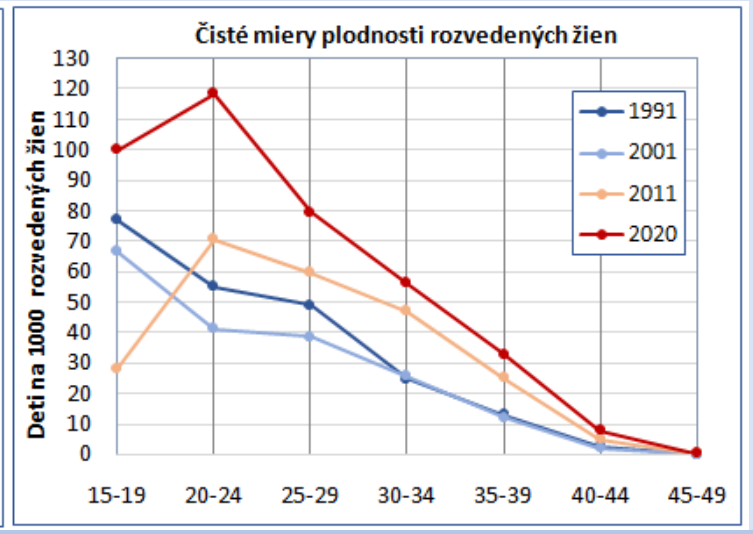

Rodinný stav

- dominantné postavenie – slobodné ženy (aktuálne 92,2 %)
- rozvedené – pokles z 13,2% (1992) pod súčasných 10 %
- ovdovené - pokles pod 1 % (v prvej polovici 90. rokov to bolo viac ako 2 %)
- od roku 2001 – zvýšenie intenzity plodnosti slobodných vo všetkých vekových skupinách, hlavne vo veku 30-39 rokov. Rovnako aj u rozvedených, najintenzívnejšie práve v najmladších vekoch (do 25 rokov).

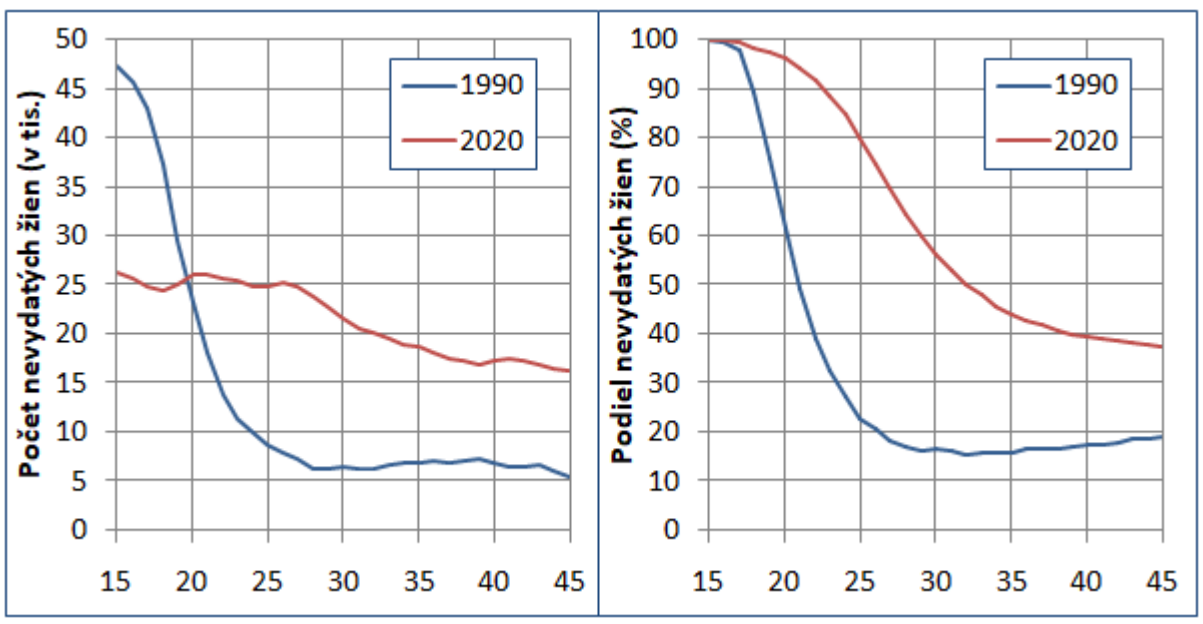

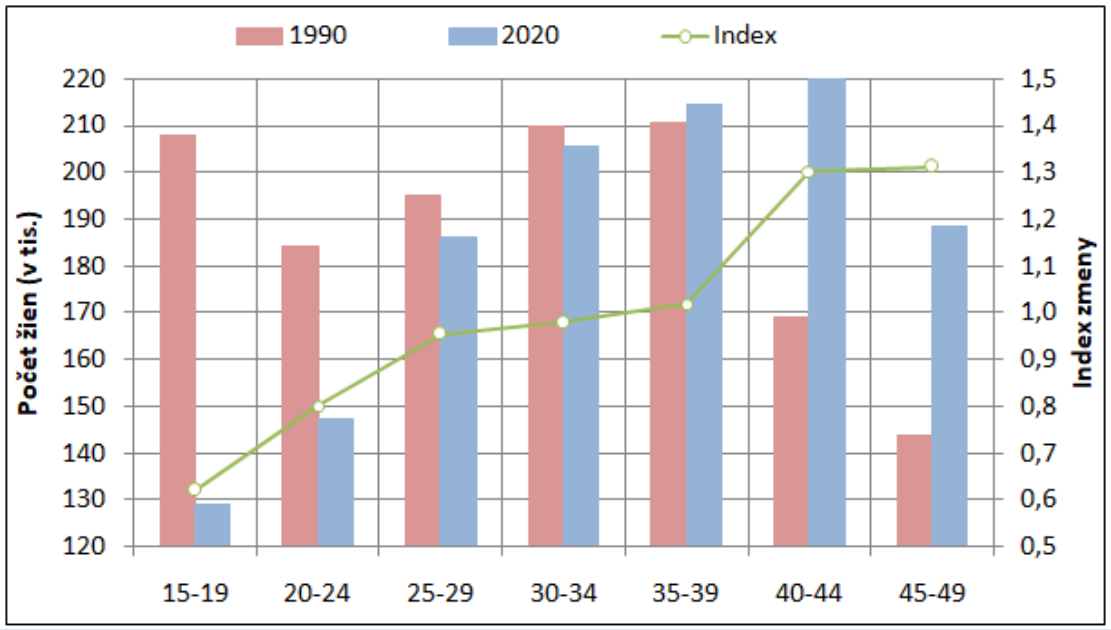
Najmenej vzrástla intenzita plodnosti rozvedených od 35 rokov, a to aj napriek tomu, že ide o najpočetnejšiu skupinu v rámci rozvedených, je to však vek, v ktorom je šanca stať sa matkou medzi rozvedenými najnižšia.

Zmena štruktúry žien podľa rodinného stavu v reprodukčnom veku, roky 1990 a 2020

Vo všetkých vekoch – výrazné zvýšenie počtu i podielu nevydatých v reprodukčnom veku (výnimka najmladšie – do 20 rokov)
Dôsledok zmien v rodinnom správaní – alternatívy manželstva, odmietanie manželstva

Zmena počtu žien v reprodukčnom veku, roky 1990 a 2020

Pokles počtu žien vo veku do prvej polovice reprodukčného obdobia a nárast v starších vekoch (zvlášť 40 ročných a starších) – nemožnosť kompenzácie strát v úrovni plodnosti v mladšom veku

Faktory nárastu podielu detí narodených mimo manželstva na Slovensku medzi rokmi 1990 a 2020

Dekompozícia das Gupta (1994)

Efekt	Absolútny vplyv	Vplyv v (%)
zmeny vekovej štruktúry žien v reprodukčnom veku	-1,3	-4
zmeny štruktúry žien podľa rodinného stavu a veku	28,7	87
zmeny intenzity plodnosti nevydatých žien	12,6	38
zmeny intenzity plodnosti vydatých žien	-6,9	-21
Spolu	33,1	100